

Ustawa

z dnia ... 2019 r.

o ochronie własności Rzeczypospolitej Polskiej przed roszczeniami dotyczącymi mienia bezdziedzicznego

Art. 1. Ustawa określa sposób postępowania organów władzy publicznej w przypadku zwrócenia się do Rzeczypospolitej Polskiej z roszczeniami dotyczącymi mienia bezdziedzicznego.

Art. 2. Ilekroć w ustawie jest mowa o:

- 1) mieniu bezdziedzicznym – należy przez to rozumieć mienie należące do osób będących ofiarami zbrodni nazistowskich, do którego nie ma spadkobiercy ani zapisobiercy;
- 2) roszczeniach dotyczących mienia bezdziedzicznego – należy przez to rozumieć wszelkie roszczenia wysuwane wobec Rzeczypospolitej Polskiej, Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego, a także innych polskich osób prawnych prawa publicznego w rozumieniu właściwych przepisów prawa przez podmioty prawa międzynarodowego, osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne dotyczące mienia bezdziedzicznego, w tym dotyczące zwrotu mienia bezdziedzicznego w naturze lub uzyskania jakiegokolwiek rekompensaty lub zadośćuczynienia związanego z tym mieniem.

Art. 3. 1. Zakazuje się podejmowania jakichkolwiek czynności zmierzających do zaspokojenia roszczeń dotyczących mienia bezdziedzicznego, w tym zawierania ugód, uznawania roszczeń i powództw dotyczących mienia bezdziedzicznego, wyrażania zgody na mediację, kierowania stron do mediacji, wypłaty świadczeń pieniężnych oraz przekazywania świadczeń rzeczowych.

2. Czynności prawne dokonane wbrew zakazowi, o którym mowa w ust. 1, są z mocy prawa nieważne i nie wywołują żadnych skutków prawnych.

3. Roszczenia dotyczące mienia bezdziedzicznego nie podlegają potrąceniu.

4. W przypadku wystąpienia z roszczeniami dotyczącymi mienia bezdziedzicznego wobec Rzeczypospolitej Polskiej, Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej zobowiązana jest do niezwłocznego poinformowania podmiotów występujących z tymi roszczeniami, że ich roszczenia nie mają podstaw prawnych oraz odmówić ich zaspokojenia.

Art. 4. 1. Powództwo dotyczące zaspokojenia roszczeń dotyczących mienia bezdziedzicznego podlega oddaleniu, choćby pozwany uznał powództwo. W przypadku powództw wytaczanych

przeciwko obywatelom polskim, przepis zdania pierwszego stosuje się odpowiednio, jednak pozwany może uznać powództwo.

2. Podmioty reprezentujące Rzeczpospolitą Polską przed międzynarodowymi organami sądowymi, trybunałami arbitrażowymi, a także organami innych państw, zobowiązane są do kwestionowania roszczeń dotyczących mienia bezdziedzicznego. Zakazane jest wyrażanie zgody przez te podmioty na rozstrzyganie spraw roszczeń dotyczących mienia bezdziedzicznego w arbitrażu międzynarodowym.

3. Zakazuje prowadzenia postępowania egzekucyjnego służącego zaspokojeniu roszczeń dotyczących mienia bezdziedzicznego na podstawie jakiegokolwiek tytułu wykonawczego. Komornik odmawia wszczęcia postępowania egzekucyjnego, a wszczęte postępowania umarza z urzędu.

4. W przypadku skierowania roszczeń dotyczących mienia bezdziedzicznego wobec obywateli polskich Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej obowiązana jest udzielić nieodpłatnej pomocy prawnej obywatelom polskim, w tym w zakresie zastępstwa procesowego.

Art. 5. Rada Ministrów do dnia 31 marca każdego roku przedkłada Sejmowi i Senatowi informację o podmiotach, które w roku poprzednim wystąpiły z roszczeniami, o których mowa w art. 2 pkt 2 oraz o ich zakresie. Sprawozdanie zawiera również informacje o wszelkich rozmowach, jakie toczyli przedstawiciele Rzeczypospolitej Polskiej z podmiotami mającymi siedzibę poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie roszczeń dotyczących mienia bezdziedzicznego.

Art. 6. Kto narusza zakazy wskazane w art. 3 ust. 1-3 i art. 4 ust. 3 albo niedopełnia obowiązków wskazanych w art. 3 ust. 4 i art. 4 ust. 2, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 2.

Art. 7. Rada Ministrów przedstawia po raz pierwszy Sejmowi i Senatowi informację, o której mowa w art. 5, do dnia 30 września 2019 r.

Art. 8. W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1360, ze zm.) w art. 1103⁸ po § 2 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 1. Do wyłącznej jurysdykcji krajowej należą również sprawy roszczeń dotyczących mienia bezdziedzicznego w rozumieniu przepisów ustawy z dnia ...”.

Art. 9. Ustawa wchodzi w życie po upływie 7 dni od jej ogłoszenia.

UZASADNIENIE

Celem projektu ustawy jest ochrona własności Rzeczypospolitej Polskiej przed roszczeniami dotyczącymi tzw. mienia bezdziedzicznego, wysuwanymi m. in. w związku z amerykańską ustawą 447.

W dniu 12 grudnia 2017 r. Kongres Stanów Zjednoczonych przyjął ustawę S.447 pt. *Justice for Uncompensated Survivors Today* (Sprawiedliwość dla pozostałych przy życiu ocalonych w dzisiejszych czasach), dalej jako: ustawa S.447. Zasadniczym celem i przedmiotem ustawy S.447 jest ustanowienie obowiązku przedłożenia przez sekretarza stanu w terminie nie dłuższym niż 18 miesięcy od daty uchwalenia ustawy sprawozdania do właściwych komisji Kongresu Stanów Zjednoczonych, w którym dokona on oceny i opisu charakteru i zakresu ustawodawstwa krajowego i polityki jego wykonywania w odniesieniu do państw nim objętych w zakresie identyfikacji i zwrotu lub odzyskania bezprawnie zajętych lub przekazanych aktywów z Holokaustu, zgodnie z celami Konferencji nt. Aktywów z Holokaustu z 2009 r. Obowiązek sprawozdawczy nie wyczerpuje się jednak w tym sprawozdaniu, lecz ma być kontynuowany. Sprawozdaniem sekretarza stanu, o którym mowa w ustawie S.447 objęta będzie także Polska, jako uczestnik Konferencji nt. Aktywów z Holokaustu z 2009 r.

Ustawa S.447 ustala kryteria, według których mają być oceniane ustawodawstwa krajów nią objętych. Ocenie będą podlegały m. in.

- w przypadku własności bezdziedzicznej, zapewnienie własności lub kompensaty w celu udzielenia pomocy potrzebującym ocalonym z Holokaustu, wspierania edukacji o Holokauście lub w innych celach;
- w możliwym zakresie mechanizm i przegląd postępu w kierunku rozstrzygnięcia o roszczeniach ocalonych z Holokaustu będących obywatelami Stanów Zjednoczonych oraz członków rodzin ofiar Holokaustu będących obywatelami Stanów Zjednoczonych.

Mimo, że ustawa S.447 jest ustawą Stanów Zjednoczonych, która zgodnie z zasadami sprawowania jurysdykcji legislacyjnej w rozumieniu prawa międzynarodowego (zasada terytorializmu) obowiązuje i podlega wykonaniu na terytorium Stanów Zjednoczonych to jednak wiąże się z nią szereg negatywnych konsekwencji dla Rzeczypospolitej Polskiej i polskich obywateli.

Ustawa S.447 popiera restytucję mienia lub odszkodowania w przypadku tzw. własności bezdziedzicznej. Roszczenia z tego tytułu powinny trafić do bliżej nieokreślonych organizacji zajmujących się pomocą potrzebującym ocalonym z Holokaustu lub wspierających edukację o Holokauście. Należy zaznaczyć, że prawodawstwo Polski, Stanów Zjednoczonych, ani żadnego kraju zachodniego nie przewiduje możliwości zaspokojenia roszczeń z tytułu tzw. własności bezdziedzicznej. Co istotne, duża część ofiar Holokaustu była obywatelami polskimi, w związku z czym do dziedziczenia w ich przypadku zastosowanie mają obowiązujące ówczesne przepisy prawa polskiego. Polska nie posiadała wówczas jednolitego prawa spadkowego, ze względu na to, że składała się z terenów poszczególnych zaborów. Zgodnie z art. 27 ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o prawie właściwym dla stosunków prywatnych wewnętrznych dla spraw spadkowych właściwe było prawo, któremu

spadkodawca podlegał osobiście w chwili śmierci. To oznacza, że należy sięgnąć do praw zaborców. Analiza przepisów dotyczących mienia bezdziedzicznego (tj. § 1936 BGB Bürgerliches Gesetzbuch, ogólnoniemieckiego kodeksu cywilnego, §760 austriackiego ABGB, powszechnego kodeksu obywatelskiego wskazuje oraz art. 768 Kodeksu Napoleona, który miał zastosowanie na terenie Królestwa Polskiego) wskazuje, że mienie bezdziedziczne przechodzą na własność państwa. Podobne regulacje znalazły się także w Prawie spadkowym z 8 października 1946 r. oraz w Kodeksie cywilnym. W związku z powyższym, wszelkie roszczenia dotyczące tzw. mienia bezdziedzicznego są całkowicie pozbawione jakichkolwiek podstaw prawnych.

Należy podkreślić, że Żydzi którzy utracili majątki w Polsce podczas II wojny światowej, otrzymali już zadośćuczynienie. Odszkodowanie za skutki Holokaustu zostało wypłacone przez państwo niemieckie. To Niemcy napadły na Polskę, odebrały Żydom majątki, zorganizowały i przeprowadziły na terenie okupowanej Polski Holokaust. Na mocy traktatu z 1952 r. między Izraelem a RFN państwo niemieckie przekazało ok. 3,5 mld marek tytułem zadośćuczynienia. Ponadto, udzielało Izraelowi corocznej pomocy gospodarczej i finansowej. Do tej pory udziela pomocy żyjącym ofiarom Holokaustu. Łączną wartość wszystkich świadczeń z Niemiec na rzecz Izraela i jego obywateli oszacowano na prawie 70 bilionów dolarów.

Ponadto, 16 lipca 1960 r. w Waszyngtonie podpisano Układ między Rządem PRL a Rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki dotyczącym roszczeń obywateli Stanów Zjednoczonych. Art. 1 powyższego Układu przewidywał „całkowite uregulowanie i zaspokojenie wszelkich roszczeń obywateli Stanów Zjednoczonych, zarówno osób fizycznych, jak prawnych, do Rządu Polskiego z tytułu nacjonalizacji i innego rodzaju przejęcia przez Polskę mienia oraz praw i interesów związanych lub odnoszących się do mienia, które miało miejsce w dniu lub przed dniem wejścia w życie niniejszego układu”. Natomiast zgodnie z art. 4 powyższego Układu: „po wejściu w życie tego układu Rząd Stanów Zjednoczonych nie będzie przedstawiał ani popierał roszczeń obywateli Stanów Zjednoczonych do Rządu Polskiego”. Zobowiązania wynikające z powyższego Układu zostały całkowicie wykonane przez Polskę.

Należy wskazać, że część środowisk żydowskich wysuwa od lat roszczenia finansowe względem Polski. Kilka lat temu organizacje żydowskie wyceniały wartość utraconego majątku Żydów w Polsce na 230 mld dolarów. Do tego dochodzą wysoce niepokojące wypowiedzi prominentnych oficjeli amerykańskich, jak np. wypowiedź sekretarza stanu USA, Mike'a Pompeo, który w trakcie konferencji bliskowschodniej stwierdził: „wzywam moich polskich kolegów, aby poczynili postępy w zakresie kompleksowego ustawodawstwa dotyczącego restytucji mienia prywatnego dla osób, które utraciły nieruchomości w dobie Holocaustu”. Wielu komentatorów stosunków międzynarodowych wskazuje, że ustawa S.447 to narzędzie presji na Polskę, aby wypłaciła odszkodowania organizacjom żydowskim. Sprawozdanie sekretarza stanu, które ma powstać w wyniku realizacji ustawy S.447 będzie kolejnym krokiem zmuszającym Polskę do wypłaty odszkodowań za mienie bezdziedziczne. W doktrynie prawa wskazuje się ponadto, że na gruncie ustawy S.447 obywatele amerykańscy będą mogli korzystać z tzw. opieki dyplomatycznej. W jej ramach Stany Zjednoczone mogą dochodzić praw swoich obywateli wobec państw trzecich. Należy dodać,

że nie przyjęcie przez Polskę po 1989 r. kompleksowej ustawy reprivatyzacyjnej, która chociaż częściowo zadośćuczyniłaby prawowitym właścicielom ułatwia wywieranie nacisków na Polskę.

Zdaniem projektodawców, wobec wysuwanych roszczeń konieczne jest zajęcie przez Rzeczpospolitą Polską jednoznacznego stanowiska w tym zakresie. Dlatego projektowana ustawa zakazuje podejmowania jakichkolwiek czynności zmierzających do zaspokojenia roszczeń dotyczących mienia bezdziedzicznego. Wszelkie czynności prawne dokonane wbrew powyższemu zakazowi, są z mocy prawa nieważne i nie wywołują żadnych skutków prawnych. Ponadto, ustawa stanowi, że w przypadku wystąpienia z roszczeniami dotyczącymi mienia bezdziedzicznego wobec Rzeczypospolitej Polskiej, Prokuratura Generalna Rzeczypospolitej Polskiej (jako państwowa jednostka organizacyjna powołana do zapewniania ochrony prawnej interesów Rzeczypospolitej Polskiej, w tym Skarbu Państwa) każdorazowo zobowiązane jest do niezwłocznego poinformowania podmiotów występujących z roszczeniami, że ich roszczenia są bezpodstawne. Prokuratura Generalna jest zobowiązana do udzielenia nieodpłatnej pomocy prawnej obywatelom polskim w przypadku skierowania wobec nich roszczeń dotyczących mienia bezdziedzicznego. Przewidywana jest również odpowiedzialność prawna wobec osób, które – nadużywając swoich uprawnień – będą próbowały pomagać w realizacji roszczeń dotyczących mienia bezdziedzicznego.

Ponadto, ustawa przewiduje coroczne sprawozdanie Rady Ministrów składane Sejmowi i Senatowi w zakresie roszczeń dotyczących mienia bezdziedzicznego oraz wszelkich rozmów podejmowanych przez przedstawicieli Rzeczypospolitej Polskiej z podmiotami mającymi siedzibę poza Rzeczpospolitą Polską w tym zakresie. Dotychczas, wszelkie rozmowy na temat roszczeń dotyczących mienia bezdziedzicznego były skrywane w tajemnicy przed opinią publiczną. Zdaniem projektodawców, jedynie podjęcie zdecydowanych działań jest w stanie uchronić Rzeczpospolitą Polską przed falą niesłusznych roszczeń.

Ustawa nie pociąga za sobą obciążenia budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Projektowana ustawa nie wpłynie na mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa.

Projekt ustawy nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.